

Säyne järven pato

TEYMPLTK 11.12.2024 § 78
216/11.03.04.00/2023

Valmistelija

Ympäristöasiantuntija Päivi Yli-Kovero 050 470 5080

Rantasalmen tekninen ja ympäristölautakunnalle on tullut useita yhteydenottoja eri tahoilta koskien Säyne järven patoa. Kyseessä vesivoimalaitos, jolle on vesioikeuslain (31/1902) nojalla myönnetty pysyttämislupa 14.5.1960. Vesivoimalaitos on purettu, mutta jäljellä on voimalaitospato ja säännöstelypatoja. Yhteydenotot ovat koskeneet padon rapistuvaa kuntoa sekä Säyne järven alhaista vedenpintaa.



Voimalaitospadon sijainti kartalla

Padon kunto

Voimalaitospadon kunto on ilmoittajan antaman selvityksen mukaan alkanut rapautumaan eikä vedenjuoksutus ole mahdollista lupaehtojen mukaisesti. Kevättulvien aikana suurin osa vedestä tuli patorakenteiden yli eikä patoluukun läpi.

Luvassa ei ole annettu erityisiä määräyksiä padon kunnossapidosta. Vesitalousluvut ovat nauttineet korkeaa *pysyvyysuojaa* eikä niihin ole historian valossa pystytty puuttumaan jälkikäteen. Kuitenkin vesilain (587/2011, VL) 19:4.2 mukaan *tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta tässä laissa tarkoitettua hanketta tai toimenpidettä koskevaa lupaa on noudatettava. Hankkeen ja toimenpiteen toteuttamiseen sekä luvan tarkistamiseen sovelletaan, mitä luvassa määrätään, sekä ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä, jollei tässä luvussa muuta säädetä. Hankkeen ja toimenpiteen kunnossapitoon ja poistamiseen sovelletaan, mitä 2 luvun 9 §:ssä säädetään.*

VL 2:9 mukaan vesistöön tehdyn rakennelman omistajan on pidettävä rakennelma sellaisessa kunnossa, ettei siitä aiheudu vaaraa taikka yleistä tai yksityistä etua loukkaavia vahingollisia tai haitallisia seurauksia.

Ilman lupaviranomaisen lupaa ei saa poistaa rakennelmaa, joka vaikuttaa vedenkorkeuteen tai vedenjuoksuun. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että rakennelman poistaminen ei merkittävästi loukkaa yleistä tai yksityistä etua.

Rakennelman poistamista koskevaan päätökseen on liitettävä yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi tarpeelliset määräykset. Poistamisesta johtuva edunmenetys on korvattava. Sillä, joka ei ole osallistunut hankkeen kustannuksiin, ei kuitenkaan ole oikeutta saada korvausta poistettavasta rakennelmasta johtuneen edun menettämisestä.

Rakennelman käsite on laaja ja sen on tarkoitus kattaa *kaikentyyppiset ja -kokoiset rakennelmat aina pienistä laitureista suuriin voimalaitospatoihin* (HE 277/2009 vp, s. 52). Kyseisestä patoa on pidettävä vesilain tarkoittamana rakennelmana. Lisäksi patoja koskee patoturvallisuuslaki (494/2009), jota voidaan soveltaa ennen lain antamista rakennettuihin patoihin. Patoturvallisuuslain 15 §:n mukaan *padon omistaja on velvollinen pitämään padon sellaisessa kunnossa, että pato toimii suunnitellulla tavalla ja on turvallinen.*

Lisäksi on tullut ilmi, että tämänhetkinen luvanhaltija olisi ollut kiinnostunut padon ylläpidosta ja kunnostamisesta, mutta ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin. Kyseessä on ollut kuitenkin vapaamuotoinen keskustelu ilman suoranaista velvoitetta tai kehotusta. Ylläpitovelvoite on kuitenkin voimassa ilman erillistä kehotetta.

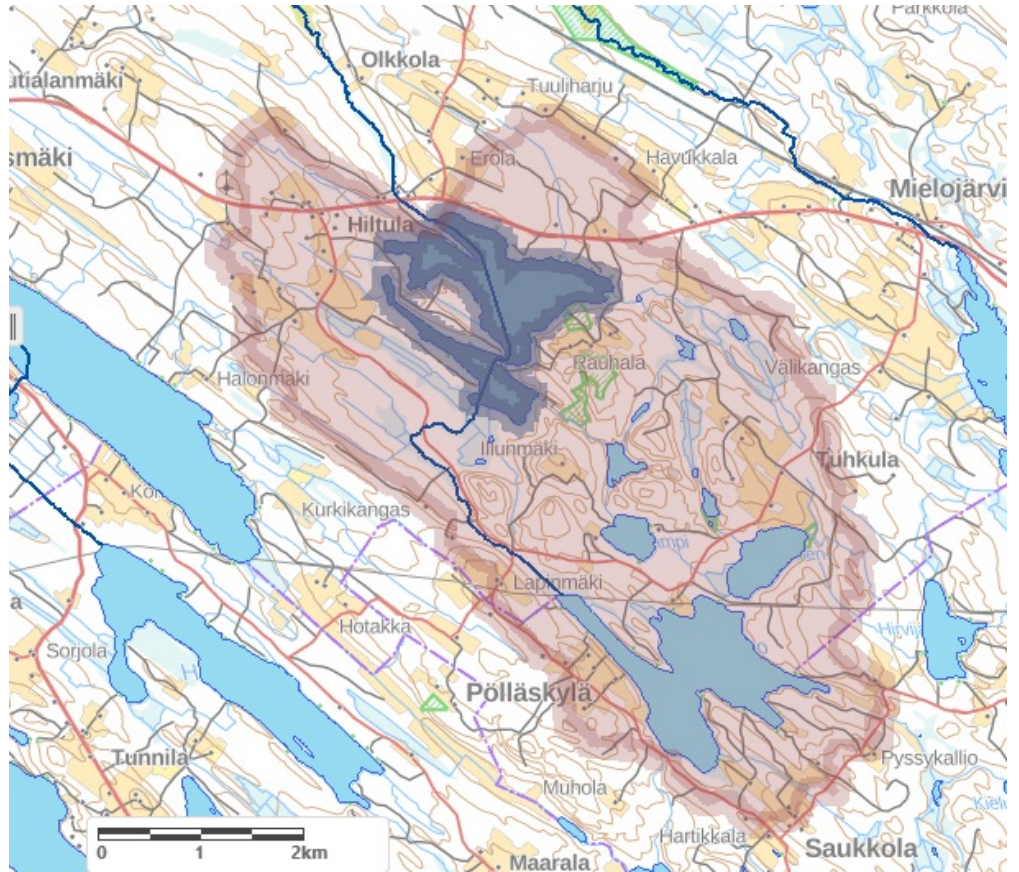
Lupaehdot

Luvassa olevan lupamääräyksen 5. mukaan: "*Vedenjuoksutus Säynäjäjärvestä saadaan läpi vuoden toimittaa vesilaitoksen edun mukaisesti, kuitenkin niin, että Säynäjäjärven vedenpinta ei koskaan ylitä korkeutta 9,20 m eikä koskaan alita korkeutta 8,50 m.*"

Lupamääräyksen 7. mukaan: "*Siitä lähtien kun Säynetjoen yli johtava uusi maantiesilta on avattu liikenteelle pidetään paalun 3+76 kohdalla olevan säännöstelypadon aukot aina täysin auki ja vedenjuoksutus kohdassa 5. määrätyllä tavalla suoritetaan yksinomaan vesilaitospadon avulla. Säännöstelypadon aukkoja saadaan kuitenkin poikkeuksellisesti sulkea silloin, kun se vesilaitospadossa suoritettavien korjaustöiden takia on välttämätöntä, mutta silloinkaan ei Säynejärven vedenpintaa saada nostaa korkeutta 9,20 m ylemmäksi.*"

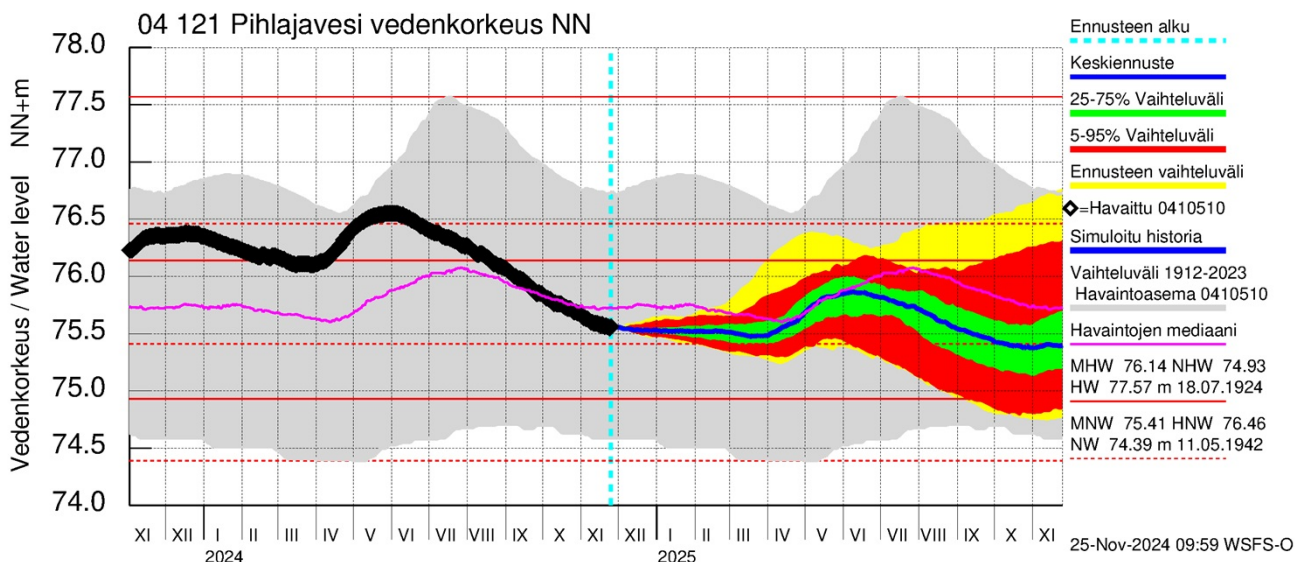
Vesiolosuhteet

Säyneen alhaisesta vedenpinnasta on tehty ilmoituksia. Säyne on 165 ha kokoinen järvi Vuoksen vesistössä Hiltulan kylässä, ja josta laskee Myllyjoki edeten kohti Putkilahtea.



Säyneen valuma-alue © SYKE

Vesi järveen tulee sadantana ja valuntana ja poistuu haihdunnan ja ulosvirtauksen myötä. Valuntaan vaikuttaa sadannan ajallinen ja alueellinen jakaantuminen. Haihduntaan vaikuttaa ilman kosteus sekä lämpötila. Ulosvirtauksissa järvien osalta tärkeimpiä ovat tuuli ja painovoima. Järven vedenpinnan korkeuden vaihtelu on normaalia, mutta ei yleensä suurta. Vertauksen vuoksi ohessa on Pihlajaveden havaintoaseman vaihteluväli tämän vuoden aikana.



Säiden osalta tämä vuosi on ollut poikkeuksellinen mm. hellepäivien, Saimaan tulvien ja pitkän lämpimän syksyn vuoksi. Vedenpinnan korkeus on ollut matalalla koko Saimaan alueella.

Aikaisempi käsittely

Säyne järven voimalaitos on ollut kiistanalainen tasaisin väliajoin koko olemassaolonsa aikana. Erimielisyydet ovat vaihdelleet mittaustaulukkaan liittyvistä seikoista (puuttuminen, sijainti, korkeus) luvattomiin patorakenteisiin sekä muihin konflikteihin. Tämä johtuu osittain luvan ominaisuuksien ristiriidasta suhteessa nykyajan vaatimuksiin.

Edellisen kerran Säyneen vedenpinnan korkeudesta on tehty ilmoitus ELY-keskukselle vuonna 2022. Kuntaan ilmoituksia on tehty vuonna 2023 ja 2024. Vuosi 2022 oli poikkeuksellisen helteinen verrattuna pitkän ajan keskiarvoon. Eteläisessä Suomessa paikoitellen tuli poikkeuksellisen vähän vettä. Vuonna 2023 oli keskimääräistä enemmän helteitä, mutta paikoin sateiden määrä kesällä oli poikkeuksellisen suurta. Ilmoittajalle kerrottiin mahdollisuudesta perustaa yhteisö koskien keskivedenkorkeuden nostoa, koska silloin ei tullut ilmi, että pato toimisi lupaehtojen vastaisesti.

Padon hyödyt ja haitat

Pato on menettänyt alkuperäisen tarkoituksensa osana vesivoimalaitoksen toimintaa, mutta sillä on virkistysellisiä ja historiallisia arvoja paikallisille sekä vapaa-ajan asukkaille. Pato on kuitenkin osittainen kalankulkueste, ja kuuluu ennallistamisasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1991/2024) 9 artiklan soveltamisen alaan. Kyseisen artiklan 2 kohdan mukaan *jäsenvaltioiden on kohdistettava keinotekoisten esteiden poistaminen ensisijaisesti vanhentuneisiin esteisiin eli niihin, joita ei enää tarvita uusiutuvan energian tuotantoon, sisävesiliikenteeseen, vesihuoltoon, tulvasuojeluun tai muuhun käyttöön*. Suomen valtiolla on kuitenkin vuoteen 2026 aikaa laatia suunnitelma ennallistamisasetuksen asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi. Patorakenteiden kunnostamisen edellyttäminen voi olla kuitenkin tämän seikan valossa kohtuutonta, jos pato valitaan ennallistamistoimien kohteeksi.

Valvontaviranomaisen tehtävät

Vesilain valvontaviranomaisena asiassa toimivat Etelä-Savon ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (VL 14:1). Vesilain nojalla valvontaviranomainen ei voi asettaa hallintopakkoa vaan tästä on tehtävä aloite Aluehallintovirastolle kirjallisella hakemuksella. Hakemuksen voi tehdä siinä vaiheessa, kun epäilyksenä on, että tilanne johtaa lain tarkoittamaan kiellettyyn seuraukseen. Valvontaviranomainen voi kuitenkin menetellä tässä tapauksessa kahdella eri tavalla. Asia voidaan ratkaista hakemalla suoraan hallintopakkoa tai epäsuorasti hakemalla luvan rauettamista.

1. Hallintopakko

Valvontaviranomaisen on asian laatu huomioon ottaen

--

2) pantava vireille 4 §:ssä tarkoitettu hallintopakkoasia;

--

TAI

2. Luvan määrääminen raukeamaan

Lupaviranomainen voi hakemuksesta määrätä, että lupa raukeaa, jos:

--

2) hanke on menettänyt alkuperäisen merkityksensä

--

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa luvanhaltijalle on, jos hän sitä vaatii, varattava tilaisuus hankkeeseen kuuluvien rakenteiden kunnostamiseen tai muuhun toimenpiteeseen, jolla luvan myöntämisen perusteena ollut hankkeen hyöty voidaan olennaisin osin palauttaa. Toimenpide on määrättävä tehtäväksi kohtuullisessa ajassa uhalla, että lupa raukeaa ja 25 §:n nojalla määrätty velvoitteet tulevat voimaan.

Hankkeen alkuperäinen merkitys on laintulkinnallisesti hankala termi. Yksinään rakenteiden huono kunto ei täytä määritelmää, mutta tässä tapauksessa on erityistä se, että lupa on ensisijaisesti myönnetty vesivoiman tuottamiseen. Lain esitöiden mukaan *merkityksen menettämisen arvioinnissa lähtökohtana olisi se tarkoitus, jota varten hanke olisi toteutettu ja jonka perusteella lupa hankkeeseen olisi alun perin myönnetty. Merkityksen arviointi ei voisi perustua ulkopuolisiin, hankkeesta riippumattomiin seikkoihin* (HE 277/2009 vp, s. 75). Menettelyä on kuitenkin pidettävä poikkeuksellisena (Hollo 2021, s. 216-217 ja Hepola – Iho – Belinskij 2023, s. 11-12). Huomioon ottaen kuitenkin, että vesivoimalaitos rakennuksena on jo purettu ja patojen tarkoituksena on toimia vesivoimalaitoksen eduksi, voidaan tulkita lain edellytysten täyttyvän. Rauettamishakemus pitää kuitenkin sisällään mahdollisuuden kunnostaa patorakenteet. Rauettamisessa on vastaavan kaltainen vireillepano-oikeus kuin hallintopakossa (VL 14:14).

Rauettamishakemusmenettelyn aikana saattaa ilmetä sivullistahoja, jotka ovat kiinnostuneita patorakenteiden kunnostamisesta, jos luvanhaltija ei pysty tai ole kiinnostunut padon ylläpidosta. Heidän pitää saattaa kiinnostuksensa lupaviranomaisen tietoon siinä tapauksessa, jos rauettamismenettelyn edellytykset täyttyvät.

Liitteenä on lupa sekä vesivoimalaitoksen pato kuvattuna huhtikuussa 2024 tulvan aikoihin.

Toimivallan peruste	Rantasalmen tekninen ja ympäristölautakunta toimii Rantasalmen hallintosäännön 26 §:n mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena
Muutoksenhakukielto	Oikeudenkäynnistä hallintoasioista annetun lain (808/2019) 6 §:n 2 momentin mukaan <i>valittamalla ei saa hakea muutosta päätökseen, joka koskee vain asian valmistelua tai täytäntöönpanoa</i> . Lautakunnan päätöksellä asia siirretään lupaviranomaisen käsiteltäväksi. Päätöksellä ei ole välittömiä vaikutuksia kenenkään oikeuteen, velvollisuuteen tai oikeudellisesti määriteltyyn etuun.
Oikeuslähteet	Vesioikeuslaki (31/1902) Vesilaki (587/2011) VL 2:9, 3:24, 3:25, 14:1, 14:14 ja 19:4 Patoturvallisuuslaki (494/2009) 15 § Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1991 luonnon ennallistamisesta ja asetuksen (EU) 2022/869 muuttamisesta 24.6.2024 HE 277/2009 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle vesilainsäädännön uudistamiseksi Hollo, Erkki J., Vesioikeus. Edita 2021. Hepola, Matti – Iho, Antti – Belinskij, Antti, Vesivoimalaitoksen arvon määrittäminen erityisesti pienvesivoiman kohdalla. Ympäristöjuridiikka 1/2023, s. 7-33. Rantasalmen hallintosääntö (KVALT 07.10.2024 § 78) 26 §
Esittelijä	Tekninen johtaja Mauri Ruuskanen
Päätösehdotus:	Tekninen ja ympäristölautakunta päättää hakea Itä-Suomen aluehallintovirastolta Säyneen vesivoimalaitoksen vesitalousluvan (No. 01557, Dnro 5495/D 79/51) määräämistä raukeamaan edellä mainittuihin seikkoihin nojaten.
Päätös:	Keskustelun jälkeen tekninen ja ympäristölautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.
